

ÚRMACSKA ÉS MELBA KOCKA

Interjú Kőszegi Tamás fiatal filmrendezővel

Nem könnyű a rendszerváltáskor születettek helyzete: övék a korlátlan szabadság, viszont a szüleik egy másik rendszer ritmusa szerint nevelték őket. Lassan fölnő ez a generáció. Vajon átléphetők két különböző világ határai? Kőszegi Tamás fiatal filmrendező, középiskolásként sorozatosan hozta el a korosztályának hirdetett pályázatok filmes fődíjait, kezdve a mozgókép-média OKTV-első helyezésétől a népszerű Diákfilmszemle győzelemig. Tamás mégis úgy gondolja, az élet egyetlen biztos pontja a bizonytalanság.

Kilenc éve filmezel megszállottan. Ez idő alatt több mint negyven filmet készítettél. Melyik áll hozzád a legközelebb?

Az Anyatermészet című. Három éve készítettem egy pályázatra, ahol második lett.

Később viszont szép pályát futott be, több díjat is kapott, és nyertél vele az Országos Diákfilmszemlén. Ezzel negyedszer hoztad el a fődíjat. (Két legjobb animáció, legjobb dokumentumfilm, legjobb kisjátékfilm kategóriában díjaztak.)

Miért különösen kedves neked ez a film?

Azért, mert borzasztó körülmények között készült, és ahhoz képest meglepően jó lett a végén. Egy park életéről kellett filmet forgatni. Én szándékosan szembementem a sztereotípiával, mely szerint a park gyönyörű, csodálatos, lassú hely, szemben a város durva forgatagával. Gondoltam, akkor legyen a park a brutális és kemény, és történjen ott mindenféle elképesztő akció. Ekkor eszembe jutott, hogy mennyit játszottam gyerekkoromban a parkban, és az is, hogy a gyerekkori játékok milyen kemények voltak, milyen vérre menő csatákat vívtunk. Eredetileg gyerekekkel szerettem volna forgatni, de egyik ismerősömnél sem találtam megfelelő korút, úgyhogy végül úgy döntöttem, hogy szubjektív kameraállásból veszem föl a jeleneteket, és a gyerekeknek csak a hangja jelenik meg. (Végül az én hangom lett hol lelassítva, hol fölgyorsítva.) Egy hétig animáltam a filmet, mert végig szakadt az eső, és ezért nem tudtam kint forgatni. A leszerelt szekrényajtóimra épített terepasztalon készült a film. A parkba kellett lejárni minden nap földért, és a szomszéd gesztenyefához levélért, amik minden nap elszáradtak, és mindig pótolni kellett őket. Úgyhogy a végére megkopasztottam a fél fát. A filmben szereplő játékkatonákat és tankokat az egyik osztálytársamtól vettem. Húsz éves koromban voltak életemben először játékkatonáim. Kiskoromban nevelési okokból nem lehettek. A vége felé már annyira utáltam az egészséget, hogy le sem akartam adni. De végső soron megérte.

Mit csináltál akkor, amikor nem játszhattál háborúsdit? Mi az első emléked?

Körülbelül 2-3 éves koromban a játszótér melletti bozótban játszom. Szűrt fény esik le fentről, zöld reflexfények villóznak, magas kontrasztú, kemény fény, azt hiszem. És levéltetveket nézek egy levél fonákján.

Különös ez a gyerekkori kép, a felnőtt szavaival, esetében a filmművészet szakszavaival megragadva.

Az emlékeim alapvetően képek. Szoros munkaviszonyt ápolok a fénnel, ezért fogalmazom meg a mai szavaimmal milyen volt.

Gyerekkorodban máshogy fogalmaztál?

Nem tudom, de van rólam egy felvétel, mikor úgy négyéves koromban az állatok latin neveit sorolom.

Azóta felnőttél.

Igen, de ezt nehezen fogadom el. Valahogy ragaszkodnék a gyerekkoromhoz, a művészet erre remek talaj, de ugyanakkor sok dologban nem maradhattam gyerek. Ilyen például a stúdióélet. Ám amikor éjszakánként gesztenyét animálok, akkor gyerek vagyok változatlanul. A közelmúltban egy koncertnek csináltam háttér animációt. Volt egy nagyon szép, lassú romantikus szám benne. Óriási kivetítőre kellett látványelemet tervezni. Fogtam egy akváriumot, teletöltöttem vízzel, és beleöntöttem egy liter sűrített tejet, amit előtte hetekig rohasztottam az albérletben. Ezek után belassítva betettem a szám alá, az emberek pedig ámultak a galaxisokon, csillagködökön. Közben romlott tejet bámultak óriásiban. Ez talán gyerekesnek tűnhet.

Azért túlzásba is tudod vinni a dolgokat.

Igen. Elképzelhető, hogy a fanatizmusom csúcsát középiskola végén értem el, amikor éjszaka forgattam egy filmet (W), nappal egy másikat (Genezis), és napokon keresztül folyamatosan dolgoztam alvás nélkül. Mindkét film fődíjat kapott az Országos Diákművészeti Szemlén, úgyhogy úgy gondoltam, megérte. Nagyon szeretem az aprólékos munkát. Ezért élvezem az animációt. Egész éjszaka körömnit tologatni tíz Melba kockát, amik közben elolvadnak a reflektoroktól és félóránként kell cserélni őket a fagyasztóból. Ezt imádom. Diákművészeti, vagy kis stúdiós büdzséből nem lehet olyan élőszerplős filmet csinálni, amiben nincsen kompromisszum. Folyamatosan törekedni kell a konszenzusra az univerzummal. Egy animációban, ott csak rajtad áll. Egyszer például csináltam egy stop motion filmet, (képkockánként beállított és rögzített mozgóképsorozat) ahol egy paszuj nő ki egy panel szellőzőjéből, a fürdőszobából ki a nappaliba, ki az ablakon, fel a tetőre, és a főszereplő felmászik rajta. Nagyon nehéz volt a leveleket fázisonként mozgatni a fürdőben. A szellőző pedig néha véletlenszerűen bekapcsolt, és beszívta az egész levélköteget, úgy ahogy volt. Akkor kezdhettem előlről.

A munka során hogyan formálódott a technikai tudásod? Van-e olyan dolog, amit már nem csinálsz?

Persze, sokat tanul az ember, főként a munka során a gyakorlatból. Az elején azt hittem, hogy a vágás a filmkészítés lényege, ezért minden filmemet szénné vágtam. Így tudtam legegyszerűbben túlnőni az amatőr hatáson.

Később mivel váltottad ezt ki?

Belső vágással. Megfigyeltem, hogy az előtér, középtér, és háttér hogyan rezonál. Ma többet játszom a térrel, azzal, hogyan vihetek hátra dolgokat a képen, és hogyan hozhatok másokat pedig előre.

Meghatározó számodra, hogy milyen eszközökkel dolgozol?

Az objektívjeimhez érzelmi viszony fűz. Mindegyik egyedi, és más. Én nem drága Canon/Nikon objektívekkel dolgozom, hanem nagyon régi, akár 70 éves fotós lencsékkel, amiket én guberálok akár a piacról. Egy 1959-es darabot négyezer forintért vettem egy aluljáróban egy embertől, akinek fogalma sem volt róla, hogy mi az. A klasszikus standardok szerint rossz is. Bizonyos blendeálláskor torzan rajzol. Viszont olyan képeket lehet vele forgatni filmen, hogy elájulsz tőle. Egy másik a párizsi világkiállításon díjat nyert sorozatnak egy darabja. Őt például Biankának hívják. Minden volt barátnőmről elneveztem egy-egy objektívet. Kivéve egyet, amit az édesapámról, mert ő adta nekem.

Közben pedig digitális utómunkát és effekteket használsz, és haladsz a korról.

Ebben a szakmában minden nagyon gyorsan fejlődik. Ismerni kell a legújabb szoftvereket, filmes trendeket, technikai újításokat. Viszont van valami nagyon szép abban, amikor elkészül egy nagyon modern metál klip, és az az objektív vette fel az egészet, amit anyukád vett apukádnak az eljegyzésükkor.

Metál klip, Panel, Melba kocka, gesztenyék, emberek, levelek... van valami nagy témád, amit rendezel, vagy minden potenciális téma lehet?

Nagyon szeretnék a szocializmusról filmeket csinálni. Az én generációm egyidős a rendszerváltással. A nyakunkba szakadt valami furcsa szabadság, amivel igazából még senki sem tud mit kezdeni. Abban a fura helyzetben vagyunk, hogy a szüleink sem tudják pontosan megmondani, mit is tegyünk. Mert senki nem próbálta még. Ugyanakkor ez persze hatalmas szabadság is. Az igazi önmegvalósítás szabadsága, egy olyan világban, ami az előző generációnak elég új és visszás. Felelősségünk van abban, hogy kulturálisan feldolgozzuk például a szocializmust. Magyarországon 1956 az utolsó politikai esemény, amit művészileg megfelelően dolgoztak föl. Ha mi vagyunk a társadalom lelkiismerete, és én úgy gondolom, hogy igen, akkor kötelességünk foglalkozni ezekkel a dolgokkal. Hogy mi volt itt az elmúlt 60 évben. Mert ha mi nem tesszük, akkor ki fogja? Az írek nagyon jó példát mutatnak, ők remekül állnak a saját történelmükhöz. Igazi önreflexiót gyakorolnak. Egyszer írtam egy tervet egy egyetemi forgatókönyv kurzusra, a 2006-os zavargásokról szólt, a diákok szemszögéből. Nagyon plurális és nagyon finom akartam lenni, de az lett a vége, hogy inkább kizártak a szemináriumról, csak nehogy foglalkozni kelljen velem. Valahogy még nem érett meg rá a társadalom. Pedig eléggé itt van már az ideje.

Tehát az emberek Magyarországon szerinted félnek szembesülni a múlttal. Te félsz valamitől?

Van most egy filmes pályázat. Horrort kell csinálni. Nagyon érdekelnek a hidegháborús ürprogramos dolgok. Az amerikaiak például több tucat állatot lőttek fel az ötvenes években az ürverseny miatt. Egy ürmacskáról írok éppen. Azon gondolkodtam, mitől félek a legjobban, és rájöttem, hogy a hatalmas, üres univerzumnál nincs félelmetesebb.

Budapest, 2012. szeptember 29.